

wereldoorlog dan. Hij, Colijn, had als adviseur voor de Buitenbezittingen op Zuid-Sumatra gereisd 'in een kar, door een os getrokken en verder te paard en te voet. Naar die eenvoud van vroeger *moet* men terug. Anders komt men er *niet*.' 'Dat is nu alles heel aardig', was de Jonge's reactie op dit absurd advies, 'en men kan woorden als 'moet' en 'niet' dik onderstrepen, maar een feit was dat Colijn in zijn ossenwagen reed in 1900 en wij toen 1933 schreven.'¹ De gouverneur-generaal was van aard en visie optimistischer dan Colijn die voor Nederland en voor Indië nieuwe economische opbloei voor uitgesloten hield. 'Ik vermag niet in te zien', schreef deze laatste op Nieuwjaarsdag '34 aan de Jonge (het kan moeilijk ter bemoediging geweest zijn) 'hoe Indië de eerste kwart eeuw op meer dan f 300 miljoen uitgaven rekenen kan.'² De eerste kwart eeuw! Dat zag vooruit tot 1959!

Colijn was de enige niet die zich aan zo pessimistische verwachtingen overgaf. In de wereld der Nederlandse economen dachten nagenoeg allen niet anders. Een actieve politiek tot bevordering van de werkgelegenheid zoals die in de Verenigde Staten van begin '33 af door de nieuw-gekozen president, Franklin D. Roosevelt, toegepast werd, achtten zij op zichzelf al lichtvaardig en schadelijk en bovendien (ons internationaal krediet zou aangetast worden) voor het kleine en van het buitenland zozeer afhankelijke Nederland niet uitvoerbaar. En devaluatie van de gulden door Nederlands concurrentiepositie te versterken? Colijn beschouwde het als verraad aan allen die op vaste inkomens aangewezen waren of, als buitenlanders, hun kapitalen in guldens belegd hadden. 'Failleren komt alleen aan orde indien laatste stuiver bezuiniging binnengehaald is', aldus een telegram dat hij, in het kader van een geprikkelde gedachtenwisseling met Batavia, in november '33 opstelde.³ Dat het niet verzonden werd, doet niet terzake. Het drukte pregnant de opinie uit van de minister-president die voor de economie van het koninkrijk geen andere en in elk geval geen betere uitweg zag dan de 'aanpassing', door middel van bezuiniging, aan het lagere welvaartspeil dat hij, geheel te goeder trouw en geheel ten onrechte, voor blijvend hield.

'Aanpassing' en ordening

'Aanpassing door middel van bezuiniging' – Colijn zag het met zijn kabinet als een richtlijn die elke particuliere- en die ook de landshuishouding diende

¹ B. C. de Jonge: *Herinneringen*, p. 207. ² A.v., p. 229. ³ Concept van 15 nov. 1933, aangehaald a.v., p. 210.